

УДК 94(477) : 82-6 “1915/1916”

Богдан САВЧУК

ЛИСТУВАННЯ СТЕПАНА ФЕДАКА В РОСІЙСЬКОМУ ПОЛОНІ З ВОЛОДИМИРОМ ОХРИМОВИЧЕМ (СЕРПЕНЬ 1915 – ГРУДЕНЬ 1916 рр.)

Стаття присвячена аналізу листів львівського адвоката С.Федака до етнографа В. Охримовича. Розкрито обставини у яких діячі здійснювали обмін кореспонденцією та основні аспекти їх становища в умовах російського полону. Охарактеризовано тематику та висвітлено основні змістові сюжети листування. Кореспонденція має цінність, оскільки змальовує внутрішній стан вимушених переселенців, їх побут та діяльність у складних умовах.

Ключові слова: Степан Федак, Володимир Охримович, листування, заручники, Київ.

Цінним джерелом, яке розкриває життя і роботу окремих суспільно-політичних діячів, є епістолярна спадщина, що сформувалася протягом певного відрізка часу. Значні пласти інформації, що відображають соціально-психологічні портрети особистостей, світогляд, антропологічні особливості, емоційно-подієві оцінки, прояви родинних зв'язків і стосунків містяться саме в джерелах особистого походження¹. Цінність кореспонденції особливо зростає, в умовах, коли джерела іншого походження відсутні чи недостатні для розкриття цілісної картини перебігу події. Саме до таких відносимо листи львівського крайового адвоката, директора страхового товариства “Дністер” Степана Федака до вченого, журналіста, адвоката Володимира Охримовича. Написана в період російського полону, так званого “заручництва”, ця кореспонденція містить цінні відомості з життя та діяльності адресанта під час перебування у Києві в контексті подій Першої світової війни.

Кореспонденція С.Федака з В.Охримовичем збереглася в Центральному державному історичному архіві України у місті Львів, в особистому фонді вченого (ф. 372)². Частково, інформацію з листування використали у дослідженнях І.Хома³, О.Стасюк⁴. Відомості про обставини, в яких були складені документи знаходимо в спогадах В.Охримовича⁵, Д.Дорошенка⁶, Н.Суровцової⁷, М.Ковалевського⁸, публікаціях газети “Діло”⁹¹⁰. Цікаві відомості про галицьких переселенців у Києві наводить О.Рубльов¹¹. Однак, суспільно-політична діяльність С.Федака в умовах перебування у Києві залишається малодослідженою. Мета пропонованої розвідки – проаналізувати зміст листів С. Федака та до В. Охримовича пропонованого періоду та історичні умови, в контексті яких вони були написані. Це дозволить поглибити відомості про його багатогранну діяльність, відносини з іншими громадсько-політичними діячами, розширити фактичний матеріал, що стосується переселенців та біженців у час Першої світової війни.

Обмін листами між діячами відбувався в контексті складного соціального напруження, пов'язаного із військовими діями російської та австро-угорської армій на Східному фронті впродовж кінця 1914 – середини 1915 рр. У результаті боїв, територія Східної Галичини опинялася під окупацією Російської імперії. Нова адміністрація негативно віднеслася до українського національного життя, а світська і духовна інтелігенція потрапили під репресивні заходи. Так, російські власті запровадили систему заручництва¹². З вересня 1914 р. був складений спеціальний список осіб, “які мали своєю головою поручитись за спокій в місті”. До цього переліку потрапив і С. Федак¹³. Згодом список розширювався, а з ним і кількість осіб? за якими російська адміністрація стежила¹⁴.

Уночі 18 лютого 1915 р. у Львові та інших місцевостях було здійснено черговий арешт представників національних громад міста¹⁵. Із числа українців до цього переліку потрапили С. Федак та В. Охримович¹⁶. Згідно спогадів останнього, їх помістили на сім тижнів в “арешт-ному домі” на вул. Казимирівській (тепер Городоцька), а після перегляду справи жандармерією, перевели до тюрми на вул. С. Баторія (тепер Князя Романа), де полонені перебували до травня 1915 р.¹⁷.

Зі Львова до Києва, С.Федака та В.Охримовича етапували в червні 1915 р. але в різних групах. Останній згадував: “До Києва ми прибули в п'ятницю, 4 червня 1915 р. рано. ... Київ

зробив на мене дуже гарне, ясне, симпатичне враження, хоча я бачив дуже мало – тільки всього, як нас вели якимись улицями з двірця до “етапного пункту”. ... Коло поліції стрінула нас пані Дорошенкова... , а з нею і він сам”¹⁸. Д.Дорошенко у спогадах підтверджував факт зустрічі: “Якось [...] жінка прибігла додому й просила мене скоріше іти до Старокостянтинівського участку допомогти їй обслужити партію арештованих інтелігентів, що щойно прибула до Києва і скоро йде далі. Я поспішив з нею до участку, і тут у дворі побачив групу людей, серед котрих були о. Боцян, п. Малицька, В.Охримович, М.Шухевич та ще дехто”¹⁹.

На час прибуття заручників до Києва, тут уже діяли перші громадські організації, які мали мережу закладів соціального захисту біженців. До них відносять “Товариство допомоги населенню Півдня Росії, яке постраждало від війни” (далі – Товариство допомоги населенню). Головою товариства був директор Київської філії Державного банку Я.Ігнатюк, а заступником – Д.Дорошенко²⁰. Володіючи офіційними перепустками, подружжя Дорошенків, забезпечили полонених продуктами харчування і коштами для подальшої подорожі, а також домовилося про особливі умови перевезення галичан²¹. Кінцевим пунктом етапування групи було місто Красноярськ, столиця Єнісейської губернії, де заручників розподілили на постійні місця їх перебування²². Остаточною адресою, на яку відсилалися листи з Києва була Єнісейська губернія, Пінчугська волость, Богучанського повіту, село Гольтявіно²³. Доцільно уточнити, що у групі полонених, окрім згаданих осіб, були також Ю.Балицький, І.Соболь, М.Горникевич, М.Курцеба та кілька студентів. Ці імена досить часто зустрічалися у листуванні²⁴.

Група заручників, до якої входив С.Федак, прибула в схожий спосіб, також на початку червня 1915 р. Визначити дату приїзду до Києва складно, але із змісту одного із листів довідуємося, що С.Федак, власне перед від'їздом із Львова, зустрів дружину В.Охримовича. Один із польських заручників, Ю.Бялиня-Холодецький, занотував день виїзду 20 червня²⁵. Разом з адвокатом до Києва привезли В.Бачинського, С.Баньковського, М.Коцабу, І.Левинського, І.Матіва, К.Паньківського, Р.Наленч-Сосновського, І.Свенціцького, М.Щепанюка²⁶. Галичан розмістили в спеціальному арештному домі у Федоровському провулку в кінці Лук'янівки (тепер – Делегатський провулок), орендованому за кошти Товариства допомоги населенню Півдня Росії, яке постраждало від війни. Д.Дорошенко жартома назвав цю будівлю “перша офіційна українська інституція в Києві”²⁷. У “Федоровському домі” адвокат провів два місяці, а з початком серпня 1915 р., його, С.Баньковського та К.Паньківського, під особисту відповідальність (дослівно – “на поруки”) взяв Ф.Матушевський, публіцист, літературознавець, критик²⁸. Адреса квартири останнього на вул. Великій Підвальній, 36, вказувалася на листах, які відправляв С.Федак, “дорогому товаришу” В.Охримовичу в Приангарський край²⁹.

Виявлена кореспонденція добре збереглася, охоплює період з серпня 1915 р. до грудня 1916 р. Листи С.Федака до В.Охримовича – це сімнадцять поштових карток та три листи, написані на звичайних аркушах без конвертів. Листівки мали вигляд карток цупкого жовтого паперу із надписом “Почтовая карточка” червоним або чорним кольором з друкованою маркою. Окремо вирізнялися чотири останні картки, які С.Федак надіслав уже після повернення до Львова. Три з них було надруковано Австро-Угорським товариством Червоного Хреста спеціально для військовополонених, а четверта – звичайна, із друкованим записом “Brevkort” і маркою. Середній термін доставки кореспонденції – 20 днів.

В основному їх зміст – коротка інформація повідомного характеру. Всі листи та листівки датовані як по змісту, так і штемпелем на лицьовому боці документа, крім трьох листів-аркушів, конверти яких відсутні. На одній із поштівок відсутні канцелярські позначки³⁰, тому припускаємо, що вона не була відправлена. У листах С.Федака до В.Охримовича загалом виділяємо таку тематику: відомості з Львова про сім'ю, особисте здоров'я та самопочуття адресата; події з власного життя адресанта, пов'язаного із перебуванням у Києві; пошук, уточнення адрес інших заручників, роз'яснення умов їх проживання та необхідних речей. Із контексту кореспонденції довідуємося, що адресат відповідав на листи, однак вони не виявлені.

Зміст перших трьох листів С.Федака стосувався відправлених коштів В.Охримовичу, які адвокат отримав від його дружини, а також про самопочуття родини етнографа. Адресант написав власну київську адресу (вона не вказувалася на лицьовій стороні поштівки), розпитував

про долю інших галичан, що відправлялися до Єнісейської губернії, розповів про можливість отримання допомоги від американського консула³¹. Перша листівка містила прохання передати кошти М.Туринові, експедитору “Народної торгівлі”, оскільки адресант їх не мав. Зворотна відповідь від В.Охримовича надійшла тільки 17 вересня 1915 р. Із змісту четвертого листа від 27 вересня довідуємося, що надіслані гроші і частина кореспонденції не були доставлені до отримувача. У цій поштівці С.Федак просить детально описати становище В.Охримовича та інших галичан у заслання, особливо стан справ К.Малицької, повідомляє про здоров’я родини у Львові, роботу страхового товариства “Дністер”, запитує про необхідні речі на зимовий період³².

Два наступні листи, від 21 вересня та 2 жовтня свідчать про спробу С.Федака залучити товариша для встановлення місця знаходження та допомоги іншим емігрантам, які також відбували ув’язнення в Сибіру. Наголошувалося про можливість отримання коштів від американського консульства з Омська чи Владивостока. С.Федак повідомляв В.Охримовича про здоров’я родини, власне життя та діяльність у Києві³³.

Серйозним емоційним ударом для С.Федака стала смерть 16 листопада К.Паньківського, який доводився йому шурином. Інформацію про це автор листів вказує тричі, згадуючи із жалем про сестру Осипу та племінників. Д.Дорошенко у спогадах записав: “... ніколи в своєму житті не бачив щоб так щиро й ревно оплакували якогось небіжчика: тут за Паньківським плакали мов малі діти – дорослі, серйозні і суворі люди, сльози так і котились у всіх. Бо для всіх нас покійний був мучеником за святе діло, що помер в неволі, далеко від своїх близьких”³⁴.

До кінця грудня 1915 р. С.Федак надіслав ще чотири поштівки до В.Охримовича. Їх зміст стосувався налагодження кореспонденції між київськими та сибірськими заручниками. Останні потребували коштів на проживання та теплих речей на зимовий період. Адресант просив допомогти М.Туринові зв’язатися із американським консулом, встановити адреси Р. та С.Іванцівих, цікавився справами К.Малицької. В.Охримович, в свою чергу, запитував про С.Бриттана, О.Кузьмича та М.Заячківського³⁵.

Аналіз змісту листування за період з серпня по грудень 1915 р. проливає світло на такий аспект діяльності С.Федака в Києві, як створення спеціальної організації у справах галицьких переселенців. Дослідниця І. Хома звернула увагу на згадку адвокатом комітету, на адресу якого писав листи В.Охримович, без вказування офіційної назви, і припускає, що це було початком діяльності “Галицько-буковинського комітету допомоги жертвам Першої світової війни”³⁶. Ми поділяємо цю думку, проте з певними зауваженнями. Безумовно, галичани організували власну структуру для допомоги переселенцям, і це підтверджують сучасники. У “Спогадах” Надія Суворцова, яка в 1917 р. працювала службовцем біженського департаменту генерального секретарства внутрішніх справ УНР, записала: “Секретаріат, а з ним і наш департамент містилися на Хрещатику. Разом з нами двома в кабінеті містилися ще й галичани, які мали напівзалежну власну біженську організацію”³⁷. Однак, нова організація, комітет, на початку діяльності не змогла б поширити свою роботу. Вважаємо, що С.Федак та інші галичани на кінець 1914 р. працювали з Товариством допомоги населенню, де мали власну секцію – комітет, а після певного часу, відкрили згаданий Галицько-буковинський комітет.

Лист від 4 лютого 1916 р. за обсягом є найбільший. У відповідь на кореспонденцію В.Охримовича, С.Федак писав, що хворів, вибачався за клопоти, пов’язані із пересиланням коштів для інших полонених. Далі адресант просить вказати інформацію про відносини з американським консулом, кількість наданих ним коштів. Непокоїла С.Федака відсутність у В.Охримовича зимового одягу та моральний дух інших полонених, “бо був час, що і у нас деякі дуже були піддалися і треба було їх вразумити [...] обов’язком нашим є одне одного піддержувати, бо шкода кожної одиниці, а обов’язки і праця ждуть нас величезні”. Тут також містилася згадка про комітет, в якому працював на той час адвокат: “Я стараюсь тут в комітеті – може ще щось відповідного для вас знайдеться, то б вислали. Купити тут дорого. [...] а за кілька день напишу чи висилають Вам, чи ні”. Далі С. Федак писав, що помер Й. Мілаєвський, директор галицького Краєвого Банку, в результаті чого він перейняв його урядування і на цій основі убезпечив себе від можливого подальшого перевезення до Ростова на Дону³⁸. Газета “Діло” повідомляла, що в

результаті евакуації російських військ з Львова, весь банк і його директор були евакуйовані до Києва³⁹, а коли Й. Мілаєвський помер, його роботу перейняв адвокат.

Наступні поштівки від 12 і 20 лютого 1916 р.⁴⁰ стосувалися побутових справ: передачі продуктів і теплого одягу, через Товариство допомоги населенню. С. Федак коротко описував про здоров'я сім'ї, стан справ у "Дністрі", настрої в середовищі київських заручників. Окремий лист від 6 квітня 1916 р. стосувався пересилання 1500 руб. від американського консула на потреби полонених в Сибіру. С. Федак вибачався через завданий клопіт. З листа виходить, що галичани сумнівалися в ефективності роботи Товариства, а адвокат скаржиться на відсутність коштів у фондах. Залишалася невирішеною проблема адресної грошової допомоги і контролю за витратами отриманих грошей. Ще С. Федак просив передати частину грошей о. Й. Боцяну, який також підтримував контакт із Києвом, забезпечуючи коштами та продуктами полонених-галичан. У кінці запису автор зазначав, що веде обширне листування, через що втратив здатність писати⁴¹.

Останній надісланий із Києва лист С. Федака від 22 червня 1916 р. стосувався окремих посилок, що надійшли спеціально для потреб В. Охримовича. "Фонди на се я маю, – вказано в листі, – отже можете спокійно прийняти. Так само щодо речей з комітету, грошей там немає, але тих речей він не купує, а дістає з союзу городян (йдеться про Всеросійський союз міст. – Б.С.). Може отже цілком бути спокійні, бо через се нікому не сталася кривда". Далі містилися новини зі Львова, які стосувалися Загальних зборів товариства "Дністер" і звіту з його діяльності, а також інформація про смерть І. Франка, інформація про стан справ у родині⁴².

Після цього листа обмін кореспонденцією обривається. С. Федак повернувся до Львова 17 серпня 1916 р.⁴³ згідно умов обміну на російського консула⁴⁴. Останні листівки, котрі збереглися, датуються вереснем-груднем 1916 р., коли С. Федак повернувся до Львова. У поштівці від 6 вересня адресант пише про зустріч із його дружиною Оленою та дітьми, їх здоров'я. Окремо цікавився виплатою американським консулом коштів, запитував адресу І. Івашка⁴⁵. Інша поштівка від 9 вересня стосувалася роботи товариства "Дністер". С. Федак високо оцінював роботу Я. Колтунюка в якості директора установи, загальний стан справ у товаристві. В обох листівках автор зазначає, про складність повернення до буденних та робочих справ, а також просить інформувати про життя інших товаришів⁴⁶.

Наступний лист С. Федака датується 24 жовтня. Адресант скаржився на відсутність листів від В. Охримовича і відомостей про товаришів, висловлював сподівання на швидке повернення останнього до Львова. Автор запитував про співпрацю із консулом, виплату коштів, стан справ у К. Малицької. Цікаво, що в цій поштівці, автор використовував її псевдонім – Віра Лебідь. Згадував С. Федак і спільного знайомого Геня, здоров'я якого значно покращилося, але пересуватися самостійно він ще не був спроможний. Особу цієї людини не вдалось встановити⁴⁷.

Остання поштівка С. Федака була підписана 20 грудня. Вона єдина містить друкований текст-привітання з Різдвяними та Новорічними святами, з підписом автора⁴⁸. В. Охримович повернувся до Галичини в кінці 1917 р.⁴⁹, де згодом долучився до роботи в Українській Національній Раді.

У цілому перебування галицьких переселенців у Києві, зокрема С. Федака, мало сприятливий вплив на українську громаду столиці⁵⁰. М. Ковалевський, пізніше міністр земельних справ УНР, кооператор та публіцист, залишив цінне свідчення про зустріч із С. Федаком та вплив на наддніпрянських українців: "Ми пізнали також багато інших українців з Галичини, які не були такі відомі як С. Федак, але виявили так як і він величезну любов і відданість Україні, старалися нам допомагати і трималися надзвичайно дисципліновано, виявляючи великий організаційний хист в найдрібніших справах. Високий рівень національної свідомості цих галичан-українців сприяв велике враження на нас"⁵¹.

Таким чином, листування С. Федака та В. Охримовича є цінним джерелом, у якому відображено психологічний стан заручників, різні аспекти діяльності переселенців, особливості їх становища, побуту в Наддніпрянській Україні періоду Першої світової війни. Кореспонденція містить відомості про організацію допомоги заручникам в інших місцевостях Російської

імперії, розкриває деталі роботи товариств і організацій, які співпрацювали з тимчасовими виселенцями.

1. Старовойтенко І. Листи Євгена Чикаленка як джерело просопографічної інформації про автора [Електронний ресурс] / І. Старовойтенко. – Режим доступу : <http://history.org.ua/JournALL/sid/12/2/11.pdf>.
2. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАЛ України), ф. 372, оп. 1, спр. 91, 23 арк.
3. Хома І. Галицько-буковинський комітет допомоги жертвам Першої світової війни: створення та основні засади діяльності [Електронний ресурс] / І. Хома // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Історія. – 2014. – Вип. 3. – С. 43–45. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2014_3_15.
4. Стасюк О. “Пам’ятайте що Ви є Українці...”. Степан Федак і національна справа [Електронний ресурс] / О. Стасюк. – Режим доступу : <http://www.istpravda.com.ua/articles/2015/06/25/148445>.
5. Охримович В. Зі Львова до Ангари (Спомини) / В. Охримович // Ілюстрований календар товариства “Просвіта” на переступний рік 1920. – Львів, 1919. – С. 73–91.
6. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920) : у 4 ч. / Д. Дорошенко. – Вид. 2-ге. – Мюнхен, 1969. – 543 с.
7. Суровцова Н. Спогади / Н. Суровцова. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 1996. – 432 с.
8. Ковалевський М. При джерелах боротьби. Спомини, враження, рефлексії / М. Ковалевський. – Інсбрук, 1960. – 587 с.
9. В справі вивезених росіянами. Поклик Загальної Української Ради // Діло. – 1916. – 18 серпня. – С. 1.
10. З розмови з д-ром С. Федаком // Діло. – 1916. – 18 серпня. – С. 2.
11. Рубльов О. С. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939) / О. Рубльов. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2004. – 648 с.
12. Мазур О. Міграція населення Східної Галичини на початку Першої світової війни: заручники, біженці, вигнанці, евакуйовані [Електронний ресурс] / О. Мазур, І. Баран, М. Боришак // Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. – 2013. – № 752. – С. 50–61. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/21410/1/11-50-61.pdf>.
13. Баран З. Степан Федак / З. Баран // Західно-Українська Народна Республіка, 1918–1923. Уряди. Постаті. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2009. – С. 289–306.
14. Як господарюють наїзники в Східній Галичині // Діло. – 1915. – 30 січня. – С. 4.
15. Берест І. Репресивні акції щодо населення Східної Галичини в роки Першої світової війни [Електронний ресурс] / І. Берест // Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. – 2007. – № 584. – С. 52–57. – Режим доступу : http://vlp.com.ua/files/07_7.pdf.
16. Арештовання українців у Львові // Діло. – 10 квіт. 1915. – С. 6.
17. Охримович В. Зі Львова до Ангари (Спомини) / В. Охримович // Ілюстрований календар товариства “Просвіта” на переступний рік 1920. – Л., 1919. – С. 73.
18. Там само. – С. 74.
19. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920) : у 4 ч. / Д. Дорошенко. – Вид. 2-ге. – Мюнхен, 1969. – С. 56–57.
20. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920) : у 4 ч. / Д. Дорошенко. – Вид. 2-ге. – Мюнхен, 1969. – С. 48; Жванко Л. Біженство Першої світової війни в Україні: документи і матеріали (1914–1918 рр.) / Л. Жванко. – Х. : ХНАМГ, 2009. – 360 с.
21. Охримович В. Зі Львова до Ангари : (Спомини) / В. Охримович // Ілюстрований календар товариства “Просвіта” на переступний рік 1920. – Львів, 1919. – С. 74.
22. Там само. – С. 78–81.
23. ЦДАЛ України. – Ф. 372, оп. 1., спр. 91. – 23 арк.
24. Охримович В. Зі Львова до Ангари (Спомини) / В. Охримович // Ілюстрований календар товариства “Просвіта” на переступний рік 1920. – Львів, 1919. – С. 73–91.
25. Chołodecki J. W. Zakładnicy miasta Lwowa w niewoli rosyjskiej 1915–1918 / J. Chołodecki. – Lwów, 1930. – S. 9; Мельник І. 22 червня Львів визволили від росіян [Електронний ресурс] / І. Мельник. – Режим доступу : <http://zbruc.eu/node/37974>.
26. З розмови з д-ром С. Федаком // Діло. – 1916. – 18 серп. – С. 2.
27. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920) : у 4 ч. / Д. Дорошенко. – Вид. 2-ге. – Мюнхен, 1969. – С. 54.
28. Світ І. Федір Павлович Матушевський (1869–1919) [Електронний ресурс] / І. Світ // Український історик. – 1987. – № 1. – 3 (57–59). – С. 76–89. – Режим доступу : http://shron.chtyvo.org.ua/Fedir_Pavlovych_Matushevskiy_18691919.pdf.

29. ЦДІАЛ України, ф. 372, оп. 1, спр. 91, арк.1–23; Охримович В. Зі Львова до Ангари : (Спомини) / В. Охримович // Ілюстрований календар товариства “Просвіта” на переступний рік 1920. – Львів, 1919. – С. 73–91.
30. ЦДІАЛ України, ф. 372, оп. 1, спр. 91, арк. 17.
31. Там само, арк. 1–3.
32. Там само, арк. 4.
33. Там само, арк. 6.
34. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920) : у 4 ч. / Д. Дорошенко. – Вид. 2-ге. – Мюнхен, 1969. – С. 56.
35. ЦДІАЛ України, ф. 372, оп. 1, спр. 91, арк. 5, 8–10.
36. Хома І. Галицько-буковинський комітет допомоги жертвам Першої світової війни: створення та основні засади діяльності [Електронний ресурс] / І. Хома // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Історія. – 2014. – Вип. 3. – С. 43. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2014_3_15.
37. Суровцова Н. Спогади / Н. Суровцова. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 1996. – 432 с.
38. ЦДІАЛ України, ф. 372, оп. 1, спр. 91, арк. 11–12.
39. Д-р Йосиф Мілаєвський [Електронний ресурс] // Діло. – 1916. – 29 січня. – Режим доступу : <http://zbruc.eu/node/47075>.
40. ЦДІАЛ України, ф. 372, оп. 1, спр. 91, арк. 13–14.
41. Там само, арк. 15–16.
42. Там само, арк. 18–19.
43. По повороті з неволі [Електронний ресурс] // Діло. – 17 серпня 1916. – Режим доступу : <http://zbruc.eu/node/55105>.
44. Нагірний М. Степан Федак : До 150-річчя забутого філантропа [Електронний ресурс] / М. Нагірний. – Режим доступу : <http://archive.is/3BUgz>.
45. ЦДІАЛ України, ф. 372, оп. 1, спр. 91, арк. 20.
46. Там само, арк. 21.
47. Там само, арк. 22.
48. Там само, арк. 23.
49. Косар І. Діяльність Володимира Охримовича в Науковому Товаристві ім. Шевченка / І. Косар // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – 2011. – Вип. 19. – С. 156–166.
50. Рубльов О. Акт злуки: галицький внесок / О. Рубльов // Соборність як чинник українського державотворення : (до 90-річчя Акту Злуки) : матеріали Всеукраїнської наукової конференції, (Київ, 21 січня 2009 р.). – К., 2009 – С. 213.
51. Ковалевський М. При джерелах боротьби. Спомини, враження, рефлексії / М. Ковалевський. – Інсбрук, 1960. – С. 172–173.

Стаття посвячена аналізу писем львівського адвоката С.Федака к етнографу В.Охримовичу. Раскрыты обстоятельства в которых деятели осуществляли обмен корреспонденцией и основные аспекты их положения в условиях российского плена. Охарактеризованы темы и освещены основные содержательные сюжеты переписки. Корреспонденция имеет ценность, постольку изображает внутреннее состояние вынужденных переселенцев, их быт и деятельность в сложных условиях.

Ключевые слова: Степан Федак, Владимир Охримович, переписки, заложники, Киев.

This article analyzed the letters of the Lviv lawyer S. Fedak to ethnographer V. Okhrymovych. Disclosed the circumstances in which persons had carried out the exchange of correspondence and key aspects of their position in the Russian captivity. Characterized by themes and highlights the key substantive topics of correspondence. Correspondence has value insofar depicts the internal state of internally displaced persons, their life and work in difficult conditions.

Key words: Stepan Fedak, Volodymyr Okhrymovych, correspondence, hostages, Kiev.